

BUKEV – DEDIŠČINA CELOTNEGA SVETA V SLOVENIJI

// Sašo Gorjanc, Domen Kocjan, Miha Varga

Velik delež odmrle lesne mase je prepoznaven del pragozdov. Ta daje hrano in zatočišče mnogim oblikam življenja. Na sliki je gozdni rezervat Borovec (vplivno območje pragozda Krokra).

foto: Sašo Gorjanc

Bukev (*Fagus sylvatica*) je v ugodnih razmerah t.i. ledenodobnih zatočišč preživela vse ledene dobe daljne prazgodovine, pred približno 11.000 leti pa se je po koncu zadnje ledene dobe začela širiti po Evropi. V nekaj tisoč letih je poselila območja z zelo različnimi podnebnimi in geološkimi značilnostmi. Izjemna hitrost poselitve in pestrost naseljenih območij pričata o njeni trpežnosti in prilagodljivosti, proces njene širitve pa traja še danes.

UNESCO pričakuje, da bodo v zavarovanih gozdovih lahko naravni in evolucijski procesi še naprej potekali nemoteno.

POSEBNOSTI BUKOVH GOZDOV

Da ena sama vrsta prevladuje v gozdovih in narekuje naravni razvoj celotnega kontinenta, je v svetovnem merilu edinstvena zgodba. Danes je žal ohranjen le še zelo majhen delež starodavnih bukovih gozdov. Zato najdragocenejši primerki bukovih gozdov veljajo za UNESCO-vo svetovno naravno

dediščino, pod imenom »Starodavni prvobitni bukovni gozdovi Karpatov in drugih delov Evrope«.

Tudi pri nas imamo dve takšni območji. Gozdna rezervata Pragozd Krokra in Snežnik sta bila na UNESCO-v seznam vpisana leta 2017. Poleg njiju svetovna dediščina vključuje kar 78 gozdov v 12 evropskih državah in tako pomeni največji in najbolj kompleksen vpis na seznam svetovne dediščine. V teh bukovih gozdovih UNESCO ščiti izjemno vrednost in posebnost bukeve kot vrste. S tem organizacija Združenih narodov priznava tudi naša rezervata kot posebnost, pomembno za vse človeštvo. Pragozd Krokra, kot eden izmed redkih še obstoječih pragozdnih ostankov, iz katerih se je bukev razširila po celotni Evropi, stoji kot živa priča zgodovini in ekološkemu procesu bukovih gozdov. Snežnik je ena izmed redkih lokacij v Evropi, kjer bukev tvori drevesno mejo in kot tak predstavlja izrazito prilagodljivost in trpežnost te izjemne drevesne vrste.

Oba rezervata sta pomembna tudi za ohranjanje biotske raznovrstnosti. Kot območji, kjer gospodarjenje ni dovoljeno, imata nadpovprečno zalogo odmrle lesne mase. Ta zagotavlja življenjsko okolje redkim in zavarovanim vrstam. Najbolj karizmatična med njimi sta verjetno belohrbti detel (*Dendrocopos leucotos*) in alpski kozliček (*Rosalia alpina*). Belohrbti detel kot krovna vrsta kaže na dobro stanje okolja in visoko stopnjo biotske raznovrstnosti.

IZZIVI PRI VAROVANJU

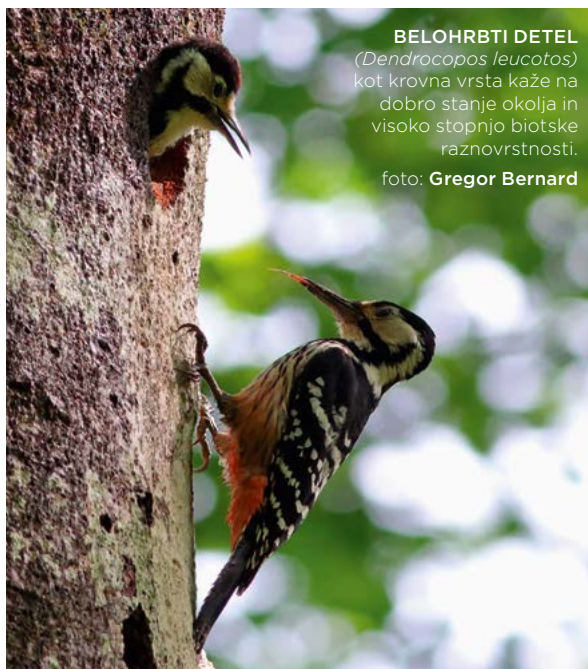
Hkrati pa je naziv svetovne dediščine tudi velik izziv. UNESCO pričakuje, da bodo v vpisanih gozdovih lahko naravni in evolucijski procesi potekali nemoteno še naprej, kar zahteva strog varstveni režim in čim bolj omejeno človeško posredovanje

Razširjenost
in ohranjenost
bukovih gozdov
po Evropi
ilustracija: projekt
Beech Power

znotraj rezervatov. Zaradi UNESCO-ve prepoznavnosti slovenska rezervata v zadnjih letih privabljata vedno več obiskovalcev. Oba rezervata za zdaj varuje Uredba o varovalnih gozdovih in gozdovih s posebnim namenom, in sicer Pragozd Krokar kot rezervat tipa 1, kamor vstop ni dovoljen, gozdni rezervat Snežnik pa kot rezervat tipa 2, kjer je dostop dovoljen le po označenih poteh.

Trenutno sta rezervata pomanjkljivo označena na terenu, veliko ljudi stihijno (tudi nevede) vstopa v rezervate, hkrati pa v obeh lokalnih skupnostih obstajajo različne želje in potrebe po izkoriščanju rezervatov in UNESCO-ve znamke v namene regionalnega in turističnega razvoja. V zadnjih dveh letih zato na Zavodu za gozdove Slovenije sodelujemo v mednarodnem Interreg projektu BEECH POWER (Svetovna dediščina bukovih gozdov: krepitev in pospeševanje trajnostnega razvoja na osnovi ekosistemskega pristopa).

BELOHRBTI DETEL
(*Dendrocopos leucotos*)
kot krovna vrsta kaže na
dobro stanje okolja in
visoko stopnjo biotske
raznoverstnosti.
foto: **Gregor Bernard**

Projekt omogoča organizacijo delavnic z lokalnimi, regionalnimi in nacionalnimi deležniki ter odločevalci, kjer se omogoča izražanje želja in na podlagi le-teh oblikuje smernice za prihodnje upravljanje z

rezervatoma. Tako so bile jeseni 2019 organizirane prve delavnice za odkrivanje groženj rezervatoma in delavnica za reševanje konfliktov. Lansko jesen pa sta potekali še delavnici, ki sta z nadgradnjo prejšnjih delavnic omogočili začetek pripravljanja konkretnih in posebnih predlogov pri izzivih za obiske rezervatov.

STO GLAV, TISOČ IDEJ

Ideje za pot naprej si na delavnicah izmenjuje raznolika skupina deležnikov, ki vključuje gozdarje, naravovarstvenike, turistične delavce, fotografe in lovce. Predlogi glede upravljanja so med deležniki zelo različni, od tega da se celotno širše območje zapre in dovoli le vodene ogleda, ki pa bodo omogočali obiskovanje tudi samega pragozda, do preusmerjanja vsega obiska zunaj rezervatov in urejanja infrastrukture za zagotavljanje primernih doživetij za goste. Vsi predlogi so pretehtani in zabeleženi, kot tudi posredovani relevantnim odločevalcem. Rezultati delavnic bodo v prihodnje uporabljeni za pripravo projektne regionalne strategije za obe območji, le-ta pa bo lahko služila tudi v nacionalnih postopkih kot podlaga za pripravo Uredbe o naravnih rezervatih, kot tudi upravljavskega načrta, ki je za naravni dediščini svetovnega pomena nujno potreben.

Ne glede na izzive in kompleksno problematiko pa je gotovo, da bo s primerno in aktivno vključenostjo lokalnih deležnikov mogoče vse te izzive uspešno reševati tudi v prihodnje. Naslednji koraki projekta predvidevajo oblikovanje lokalnih delovnih skupin, ki bodo omogočale še bolj aktivno sodelovanje med upravljalci in deležniki in premagovanje ovir. Glavni cilj je ustrezno upravljanje z obema rezervatoma, da se ju zaščiti in obvaruje za korist narave in vsega človeštva še naprej.

VIRI

Russo, D. *et al.* (2011): Habitat selection by the highly endangered long-horned beetle *Rosalia alpina* in Southern Europe: a multiple spatial scale assessment. – *Journal of Insect Conservation* 15: 685-693.

DENAC, K. & MIHELIC, T. (2015). Status in varstvo belohrbtega detla *Dendrocopos leucotos* v Sloveniji. – *Acrocephalus* 36 (164/165): 5-20.

Ena izmed najbolj karizmatičnih vrst v rezervatu je **ALPSKI KOZLIČEK** (*Rosalia alpina*).

foto: **Al Vrezec**

Razgled iz okolice pragozda Krokar nad čudovitim okoliškim »morjem« gozdov
foto: **Domen Kocjan**

